

висновити, що при визначенні обдарованості дитини певну користь можна одержати від тестування інтелекта, яке дає поняття про рівень розвитку розумових здібностей загального характеру; необхідно враховувати якості особистості, а також результати, яких досяг учень у межах своїх інтересів; у певній галузі обдарована дитина досягає більш високого рівня розвитку своїх здібностей і більш значних результатів, ніж його однолітки. Це свідчить про те, що якби зусилля дитини були сконцентровані на тому предметі, до якого у неї є здібності, вона б могла досягти значно більших результатів, ніж ті, яких досягає учень середніх здібностей. Обдарована дитина в процесі інтенсивної діяльності в тій галузі, до якої у неї є здібності, досягає видатних результатів. З інших предметів у неї успіхи можуть бути середні.

Знання вчителя про якості обдарованої дитини та діагностику дасть можливість йому виявити, зрозуміти ступінь її обдарованості та подолати труднощі, які виникають під час спілкування з однолітками. Якщо вчитель виявить певні яскраві риси обдарованості, він має використати всі резерви: диференційовані вимоги до учня, відповідні методичні форми проведення занять, організувати додаткові заняття, застосовувати найсучасніші технології з метою організації оптимального розвитку його здібностей. Тому вихователю, вчителю необхідно знати ті психолого-педагогічні умови,

які сприятимуть формуванню й розвитку обдарованості у дітей.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В.Г. Кремень – К.: Грамота, 2003.-216с – Бібліогр. С. 202-213.
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
3. Волощук І. С. Педагогічні основи розвитку творчих здібностей молодших школярів в умовах сільської загальноосвітньої школи: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Волощук Іван Степанович. – К., 1998. – 551 с.
4. Кульчицька О. І. Методика діагностики інтелектуальної обдарованості / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2007. – № 1. – С. 42–44.
5. Кульчицька Е.И. Методика діагностики інтелектуальної одаренності / Е.И. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2003. – № 3. – С. 39-42
6. Мелхорн Г., Мелхорн Х. Гениями не рождаются. Общество и способности человека. Кн. для учителя: Пер. с нем. – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
7. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: Навчальний посібник / Н.В. Ліфарєва – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 240 с.
8. Лейтес Н.С. Умственные способности и возраст / Н.С. Лейтес – М.: Педагогика, 1971. – 280 с.
9. Лейтес Н.С. Ранние проявления одаренности / Н.С. Лейтес // Вопросы психологии. – 1988. – №4. – С. 98-107.

УДК 378.015.311

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

**Світлана БІЛОХВОЩЕНКО, Марія КАЛЬЧУК, Світлана МАХИНЯ
(Українка, Київська обл.)**

У статті обґрунтовується значення розвитку творчої особистості сучасного школяра та розкриваються шляхи реалізації даної проблеми у загальноосвітній школі через використання педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського.

Ключові слова: творча особистість, здібності, самореалізація особистості, казка, діяльнісний метод.

В статті обґрунтовується значення розвитку творчої особистості сучасного школяра та розкриваються шляхи реалізації даної проблеми у загальноосвітній школі через використання педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського.

Ключевые слова: творческая личность, способности, самореализация личности, сказка, деятельностный метод.

Вся глибина педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського та філософія його світогляду глибоко усвідомлюється коли конкретно розв'язується педагогічна проблема у навчальному закладі, а результати досліджень Педагога стають актуальними і сьогодні. Так, зокрема, коли динамічне життя ХХІ століття «ставить» сучасну людину у такі нові умови для її самореалізації, що їй потрібні не тільки знання, але і достатній рівень життєвої компетентності, сформованість таких особистісних якостей, які допоможуть знайти своє місце у житті,

визначитися з колом своїх інтересів та уподобань, стати активним членом суспільства і щасливою, упевненою у власних силах людиною, досвід Василя Олександровича допомагає педагогам і в розв'язанні даної проблеми. Ще у ті далекі часи він вважав: «Найвище благо і щастя людини – творча праця, в якій найяскравіше і найповніше розкриваються здібності і обдарування особистості» [1,с.122].

Великою педагогічною скарбницею для вчителів є дослідження В. О. Сухомлинського про творчу особистість. Його глибоке розуміння

значення розвитку творчих можливостей для самореалізації особистості та розвиток її у загальноосвітній школі дає нам, сьогоднішнім освітянам, велику палітру для власної творчості у реалізації даної теми. Педагогічна практика підтвердила цінність поради Василя Олександровича про основні завдання і цілі школи: «... колектив ставить перед собою мету – добитися, щоб у школі не було жодного безликого учня... . Прагнемо, щоб кожен наш вихованець з перших днів свого перебування в школі чимось захопився, щось полюбив, розвинув свої творчі здібності...» [1, с.123].

Сьогоднішні зміни у суспільному житті вимагають від освіти насамперед розвиток особистості, здатної до життєтворчості та самореалізації у нових соціальних умовах. Система виховання і навчання повинна у повній мірі задовольнити потребу учня у розвитку соціальної активності, у засвоєнні нових соціальних ролей. Тоді особистість буде відкритою до нового досвіду, адаптованою до вимог і умов життя у сучасному суспільстві.

Згідно з законом України «Про освіту», основними принципами її розбудови є створення умов для повної реалізації здібностей, таланту, всебічного розвитку кожної людини. Творча особистість сьогодні виступає як реальний потенціал розвитку будь-якої країни світу, своєрідна запорука її процвітання та могутності. Ось чому у багатьох країнах світу розробляються програми пошуку творчих резервів людини, шукають шляхи розвитку творчих здібностей та можливості їх реалізації.

Педагогічною стратегією, що забезпечує формування такої риси особистості, є постійне розширення рольового простору кожного учня, включення його в різноманітні види діяльності, що створює можливості для творчої самореалізації та накопичення знань. Створюються умови, щоб учень краще пізнавав себе, розкривав власні можливості, оволодівав навичками оцінювання своїх досягнень і невдач, порівнював різні способи вирішення життєвих проблем.

Спираючись на дослідження психолога А. Кочерги щодо початкової школи, яка є «останнім шансом» непримусової вольової корекції психічного розвитку і становлення здібностей дитини, коли їй можливо допомогти реалізувати власні досягнення, розвивати творчі здібності. Процеси навчання в початковій школі – це період остаточного «цементування» підвалин психічної діяльності людини (її здібностей мислення, почуттів, уяви) від якості їх залежить подальша доля творчих здібностей людини. Модифікацій систем початкового навчання в сучасному житті ми зустрічаємо багато і всі вони експлуатують переважно одну

здібність – процеси пам'яті – і «не враховують» гармонії творчих здібностей. Таким чином, проблема криється у відсутності розуміння механізмів творчих здібностей, які породжують талант учня. «Механізм таланту людини утворюється від єдності **здібностей мислення, почуття, уява** (складові душі людини), **здібності психомоторики, енергопотенціал** (складова тіла)» [6, с.48].

«В освіті **першою сходинкою** до розвитку творчих здібностей – є скасування поділу предметів на головні і другорядні. Потрібно не забувати досліджень про своєрідну «спеціалізацію» правої і лівої півкулі мозку. **Лівий мозок** (в початкових класах його більше використовують) відповідає за мовні здібності, контролює мовлення, здібності до читання та письма. Він також відповідає за логіку і аналіз, розв'язує математичні проблеми. **Правий мозок** (права півкуля активніше працює) спеціалізується на обробці інформації в символах та образах. Він здатен розглядати проблему в цілому, не застосовуючи аналізу. Музикальні здібності залежать від правого мозку, хоча за музичну освіту відповідає лівий мозок. Правий мозок дає учням можливість мріяти і фантазувати» [6, с.50]. Отже, у переважній кількості учнів початкової школи активніше діє правий мозок.

Другою сходинкою до розвитку творчих здібностей – є гармонізація теоретичного блоку знань та практичної діяльності учнів. За традиційною програмою 7 % навчального часу використовують на розвиток дієвого мислення.

Третя сходинка – це резерви здібностей: сфера відчуттів; сфера сприймання; почуття; мислення та уява. Отже, взаємозв'язок мислення, почуттів та уяви є механізмом творчої дії учнів початкової школи.

Психологічні дослідження творчого мислення у школярів початкової школи показують, що майже половина учнів початкової ланки має високий рівень творчого мислення. Дослідження психолога А. Кочерги говорять: «Природна жвавість, безпосередність, емоційність, зацікавленість та прагнення до навчання зберігаються у дитини під час її початкового навчання – це благодатний ґрунт для виховання та духовного збагачення творчої особистості» [6, с.61]. Для цього дуже важливо створити емоційний комфорт, щоб творча особистість жила у гармонії з собою (виховання, середовище, характер), а також зі своєю творчістю.

Забезпечуючи таке навчання, постає необхідність перебудови як змісту, так і методів навчання. Ось чому на уроках використовувати слід не лише методи, які б розвивали пам'ять, а й сприйняття, уяву, різні форми мислення

(причому, як образне так і логічне). О.Я. Савченко особливу увагу звертає на приділення уваги розширенню емоційної сфери дитини.

Глибоке розуміння значення розвитку творчих можливостей для самореалізації особистості та розвиток її в у загальноосвітній школі дає нам, сьогоднішнім освітянам, велику палітру для власної творчості у реалізації даної теми. Педагогічна практика підтвердила цінність поради Василя Олександровича про основні завдання і цілі школи: «... колектив ставить перед собою мету – добитися, щоб у школі не було жодного безликого учня... Прагнемо, щоб кожен наш вихованець з перших днів свого перебування в школі чимось захопився, щось полюбив, розвинув свої творчі здібності...» [1, с.123].

Багаторічний досвід використання педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського вплинув і на вибір педагогічної проблеми, над якою нині працює педагогічний колектив нашої школи: «Розвиток творчої особистості школярів через впровадження нових технологій з використанням ідей педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського». З цією метою приділяється велика увага розумінню сутності поняття творча особистість, вивчення її психологічних аспектів та дослідження скарбниці великого Педагога. Тому відповідно була проведена велика методична робота: ознайомлення з науковою літературою, засідання педагогічної ради, методичних об'єднань. Вчителі усвідомили, що тільки творчо працюючий вчитель може виховувати творчу особистість. Досвід Василя Олександровича, як директора, підтверджує важливість цієї думки: «Я прагну до того, щоб кожний учитель шукав творчі шляхи здійснення ідеї. Продумував специфіку свого предмета, враховував особливості мислення своїх учнів» [2, 421].

Робота над даною темою активізувала методичну роботу школи. Так педагогічним колективом було досліджено у творах Василя Олександровича, що для розвитку творчої особистості потрібно виховувати у школярів цілеспрямованість, бажання позитивно розвиватися. У навчально-виховному процесі активніше стали запроваджувати інтерактивні форми навчання, завдання стали носити форму дослідницького характеру, стали проводитися нестандартні уроки та застосовуватися інтелектуальні ігри. У школі виробилися конкретні шляхи реалізації даного завдання, які здійснюються поетапно:

- запровадження у навчальному процесі школи (спочатку у початкових класах, а потім продовження в основній школі) інноваційного виду навчання за науково-педагогічним проектом «Росток»;

- 1-4 класи – розробка авторської програми з української мови за діяльнісним методом, у якому учні перебувають у постійному творчому пошуку, вчать фантазувати, творчо мислити;

- навчальний процес у старшій школі побудували через проведення різноманітних ігор, уявно-тематичних подорожей, складання та оформлення кросвордів, малюнків з цікавими запитаннями, мультимедійними презентаціями, виконання творчих завдань більш об'ємного характеру, участі у різноманітних конференціях, складання учнівських презентацій, участі в предметних олімпіадах, написання наукових учнівських робі в МАН;

- запровадження проекту «Обдарована дитина», головними завданнями якого стали: виявлення і розвиток творчого потенціалу учнів; розробка методичних рекомендацій та навчальних матеріалів із урахуванням індивідуальних здібностей учнів; виступи вчителів про досвід роботи з обдарованими дітьми під час проведення нарад та засідань.

Принципи особистісного підходу та пріоритету творчої діяльності, які закладені у науково-педагогічному проекті «Росток», стали об'єктом уваги до інноваційної технології. Принцип пріоритету творчої діяльності передбачає створення таких методик та технологій навчання, навчальних посібників та підручників, які побудовані на діяльнісному творчому підході до навчання, активізують пошукову активність і створюють максимальні умови для творчої діяльності учнів. Гуманізація передбачає рішучий поворот освіти до особистості учня, забезпечення максимально-сприятливих умов для виявлення та розвитку його задатків та здібностей на основі прийняття його особистісних цілей та запитів.

О. Я. Савченко відмічає «Навчання розвиває учнів не тільки своїм змістом...але й процесуальною стороною, тобто тим, як вона організована» [3, с. 226]. Провідний науковець виділяє ряд напрямків навчально-виховної роботи з розвитку дитини: розвиток процесів сприймання; оволодіння всім діапазоном загальнонавчальних умінь і навичок; нагромадження індивідуального досвіду пошукової діяльності; розвиток уяви і літературної творчості; вправлення в комбінуванні, конструюванні, перетворенні. В таких умовах учні отримують необхідні знання за допомогою різноманітних способів активізації пізнавальної діяльності: спостереження, дослідження, конструювання, спеціальні вправи на розвиток уяви, завдання на самостійний пошук інформації, літературна творчість (складання казок, оповідань). На таких уроках учні виступають у ролі активних шукачів інформації, дослідників, винахідників,

доповідачів, співбесідників. Мінімум готових фактів і максимум активного творчого пошуку, самостійних міркувань. Запровадження «Ростка» допомагає розв'язувати одне із таких актуальних проблем як приділення особливої уваги гармонійному розвитку творчої особистості.

На сучасному етапі розвитку загальноосвітньої школи пріоритетним напрямком початкової ланки освіти є формування у дітей розвинених творчих здібностей за допомогою вивчення рідної мови. Досконале мовлення – це найважливіший компонент загальної культури та інтелектуального розвитку людини, а вільне володіння рідною мовою забезпечує реалізацію творчих можливостей особистості у всіх сферах життя. Багаторічний досвід великого педагога В.О. Сухомлинського переконав, що розвиток творчих здібностей дитини залежить насамперед від того, наскільки правильне, внутрішньо багате, емоційно насичене її мовлення. Активна розумова діяльність є своєрідним містком, що з'єднує мову й думку. Природа дитячого мислення схильна до творчості. Для розвитку творчих здібностей дитина має висловлюватися про побачене, відчуте, пережите: «Шкільна творчість починається із слова. Завдяки цій творчості діти стають чутливими до найтонших засобів впливу – до слова і до краси. Убогість слова – це убогість думки...» [4, с.507].

Ці всі теоретичні обґрунтування розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови закладено у новому підручнику «Українська мова» для 2- 4 класів, який розроблено на базі Української ЗОШ I – III ступенів № 1. У 2012-2013 навчальному році розроблено і експериментально апробовано підручник для 1 класу. Основною відмінністю їх є те, що вони мають не тільки навчальний, виховний, розвивальний характер, а й формують творчу особистість. Саме використання активних методів навчання за підручником забезпечує вивчення рідної мови, одночасно розвиваючи творчі можливості учнів. Вивчення матеріалу методом спостереження, з використанням індивідуальної творчої роботи, забезпечує високий рівень самостійності учнів, напружену розумову діяльність, дає можливість школяреві виявити власну ініціативу, творчість.

У підручнику пропонується така система вправ:

- дослідження слів здійснюється шляхом роботи з «словниковою скринькою», «зошитом-палітрою», куди записуються нові, цікаві й образні слова, вирази, щоб потім використовувати їх у своїх висловлюваннях. Такий вид роботи дає можливість відчутти дїтьми красу і велич, силу і виразність рідного слова;

- есіди про слово (про найяскравіші картини, образи, в яких розкривається емоційне багатство слова: *вбрання саду...*);

- записування слів кольоровими олівцями, створення малюнків до слів, утворюючи почуття захоплення, здивування, схвилюваність.

Наведемо приклад деяких вправ із даного підручника [7, с.1-75]:

2 клас. 1 частина. Тема. Мова і мовлення.

Вправа 79. Виготовте класну словникову скриньку, куди будете класти нові для вас слова. Помістіть у неї слова, які з'явилися зовсім недавно у вашому мовленні.

4 клас. 4 частина. Тема. Поняття про художні засоби як основа написання текстів. Образні вислови.

Вправа 17. Підкресліть кольоровими олівцями слова, які допомогли вам побачити, відчутти описану красу природи.

Вправа 18. Оформіть зошит-палітру для записування образних слів кольоровими олівцями.

Вправа 25. Оформіть палітру слів: земля-годувальниця, вовчик-братик, лисичка-сестричка, квіточки-краплинки, килим-самоцвіт, травка-муравка.

Вправа 31. Запишіть вибрані слова кольоровими олівцями у словникову палітру.

Вправа 33. Прочитайте текст. Знайдіть і підкресліть в ньому кольоровими олівцями метафори. Поповніть словникову палітру новими словами.

У даному підручнику молодші школярі сприймають слово не тільки слухом, а й зором. Виконання цих вправ розвиває творчу уяву, образне мислення. Завдяки поєднанню ігрової та дослідницької діяльності загострюється сприймання краси слова, активізується думка. Така творча діяльність учнів на уроці одухотворена казкою, поезією, мелодією, поєднується із драматизацією, словесним і графічним малюванням. Це підтверджують такі завдання:

2 клас. 2 частина. Тема. Тверді та м'які приголосні звуки.

Вправа 38. Прочитайте продовження казки «Як звірята вивчили чарівні звуки». Перекажіть зміст казки, позначивши на малюнку: а) складні «пісеньки», які співають букви **я, ю, є, ї**; б) букви, які роблять пісеньки інших букв «ніжними, м'якенькими»; б) м'який знак (ь).

Тема. Словникові слова.

Вправа 165. Спробуйте на поданих малюнках зобразити букви, які потрібно запам'ятати у написанні слів: жайворонок, пшениця, очерет, коридор.

Вправа 166. Доберіть малюнки до поданих слів, щоб запам'ятати їх правильне написання.

У підручнику широко використано педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського щодо використання казки у навчальному процесі. Великий педагог своєю творчістю довів, що дитячі роки – найсприятливіший період для творчості, а творчість дитини починається з казки. Складання казки дає простір для розвитку творчих здібностей дитини, позитивно впливає на розвиток творчих можливостей учнів. Такою творчістю поживається навчальний процес, інтенсивніше відбувається і всебічний розвиток дитини: «Твір, казка були першою сферою творчості, в якій дитина утверджувала свої здібності, пізнавала себе, переживала перше почуття гордості від того, що вона щось створює» [5, с.566]. Емоційні відтінки слова доходять до дітей найкраще в казці. Ця думка Василя Олександровича реалізується у таких вправах розробленого у школі підручника:

2 клас. 1 частина. Тема. Мова і мовлення.

Вправа 101. Прочитайте казку і зробіть висновки про «мовлення» лісових мешканців. Проінсценізуйте казку.

3 клас. 3 частина. Тема. Словотворення.

Вправа 7. Придумайте в групах цікаву історію чи казку про слово **хліб**, яке утворило нові слова і вони були між собою наче рідні.

Порівняйте свій твір з такою казкою ваших ровесників.

Намалюйте малюнок до казки. Розкажіть, що вас найбільше зацікавило в ній.

Позмагайтесь у групах у творенні споріднених слів від слова **школа**.

2 клас. Тема. Частина слова (загальне поняття). Вправа 26. Щоб краще запам'ятати ці частини, розмалюйте малюнок до казки і напишіть на ньому значущі частини слова з їх визначенням. Розкажіть казку за власним малюнком.

Вправа 29. Придумайте цікаву історію про частину слова **закінчення**, яка могла б трапитись з нею на словниковій галявині.

Новий підручник з української мови підтверджує актуальність слів В.О. Сухомлинського: «Творчість починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу... Значне місце в духовному житті дітей займає драматична творчість...» [5, с.566-567], тому що забезпечує умови для малюнкового зображення теоретичного матеріалу, а подальшу роботу застосовувати у творчій діяльності: придумування власних історій до вивчаючого теоретичного матеріалу; кодування теоретичного матеріалу через створення власних малюнків. У даному підручнику особлива увага приділяється розвитку варіативності мислення, творчих

здібностей дітей, їхньої емоційної сфери. Це можна прослідкувати у виконанні таких вправ:

3 клас. 3 частина. Тема. Творення слів (словотворення).

Вправа 2. Обговоріть у групі таке питання. Як можна від слова **ліс** утворити нові слова, що вказати на: розмір лісу; власне ставлення до нього; назву професії людини, яка працює в лісі?

Вправа 5. У кожній групі підкресліть слово, за допомогою якого можна пояснити значення інших слів.

Нічний, ніч, ночувати. Пекти, пекар, пекарня. Ліс, лісочок, лісник, лісовий.

Тема. Поняття про закінчення.

Вправа 29. Прослідкуйте, як змінюється в реченнях слово **праця**.

Яку роль виконує змінна частинка слова?

Озвучте частину казки, в якій розповідається про цю змінну частинку.

Отже, на уроках української мови за розробленим підручником виконуються завдання, що створюють умови для розвитку творчих здібностей:

- творча переробка, узагальнення, систематизації вмінь та навичок (учні самостійно записують або дописують висновки у вигляді тверджень, з'єднують лініями правильні відповіді);

- порівняння й аналіз вже вивченого матеріалу (висловлювання власної думки, виведення висновків);

- використання ігрових моментів, що стимулюють вияви самостійності учнів, їх творчих можливостей (інсценізація поданих історій теоретичного матеріалу);

- підготовки до уроків творчих завдань (завдання-головоломки; самостійне удосконалення поданих речень, текстів; аналіз прочитаних творів з метою виписування слів, речень, частин тексту; інсценізація власних історій теоретичного матеріалу; виконання поданих завдань за власним вибором);

- виявлення власних почуттів, уявлень, фантазії (вивчення словникових слів за методами ейдетики; висловлення власних вражень від виконаних завдань; записування чи підкреслювання слів кольоровими олівцями; вибір слів, речень із прочитаних творів для поповнення словникової скриньки чи для зошита-палітри).

Наші дослідження розвитку творчих можливостей на основі використання педагогічних ідей Василя Олександровича Сухомлинського у загальноосвітній школі дають можливість робити такі висновки:

- сучасні зміни суспільства потребують приділення особливої уваги **гармонійному розвитку творчої особистості**, вихованню всебічно освіченої людини, яка має яскраву індивідуальність, може приймати зважені

рішення за складних умов сучасності, усвідомлювати глобальні проблеми людства та національні проблеми і намагатися прийняти посильну участь у їх вирішенні;

– головною метою школи повинно стати не накопичення знань, а створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя;

– використання новітніх педагогічних технологій допомагає у створенні освітнього середовища, яке забезпечує кожному учневі змогу виявити закладене в ньому від природи творче начало і формує здатність бути суб'єктом розвитку своїх здібностей;

– реалізація проблеми творчого розвитку особистості ставить перед вчителем постійно нові завдання щодо удосконалення своєї педагогічної майстерності;

– навчально-виховний процес школи повинен відповідати умовам, у яких розвивається схильність дітей до нового, нестандартного, бажання самостійно розв'язувати поставлені завдання, а на уроках панує атмосфера творчості, розкнутості, вільного спілкування дітей між собою та із вчителем.

Рівень творчої діяльності учнів відстежувався за такими критеріями: ініціативність, активність, впевненість у своїх силах і здібностях, нестандартні дії, вміння довести справу до кінця, потяг до самостійної роботи, логіка мислення, імпровізація.

Школа, у якій учень є «винахідником», «відкривачем», «дослідником», «здобувачем», –

є «Школою радості», яку створив у свій час видатний Педагог і є прикладом для нас, сучасних педагогів. Тільки у такій школі школярі зможуть розкривати свої здібності і розвивати особистісні обдарування, які допоможуть їм знайти своє місце у житті, визначитися з колом своїх інтересів та уподобань, стати активним членом суспільства і щасливою Людиною.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сухомлинський В.О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів / В. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.5. – 654 с.
2. Сухомлинський В.О. Основні проблеми творчої праці педагога / В. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.4. – 636 с.
3. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. – 2-ге вид., доповн., переробл. / О.Я. Савченко. – К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.
4. Сухомлинський В.О. Творчість у колективі / В. Сухомлинський // Вибрані твори. В 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.1. – 654 с.
5. Сухомлинський В.О. Творчість – могутній стимул духовного життя / В. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.3. – 670 с.
6. Кочерга О.В. Розвиток творчих здібностей дитини / Кочерга О. – К.: «Навчальні посібники», 1998. – 79 с.
7. Кальчук М.І., Кучинський М.В., Гайова Л.А. Українська мова. 2 – 4 кл. / Кальчук М.І., Кучинський М.В., Гайова Л.А. – Суми., ТОВ НВП «Росток А.В.Т.», 2009. – 75 с.

УДК 37.015.311

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Олена БОРЗИХ (Луганськ)

У статті розглянуто визначення поняття «пошуково-дослідницької діяльності», її форми, методи та прийоми, що використовувалися у досвіді роботи Павлівської середньої школи; визначено її роль і місце у вихованні творчої особистості, як у педагогічній концепції В. Сухомлинського, так і у навчально-виховному процесі сьогодення.

Ключові слова: пошуково-дослідницька діяльність, форми, методи та прийоми пошуково-дослідницької діяльності, творча особистість, педагогічна концепція, навчально-виховний процес, наукове дослідження, практична діяльність.

В статті рассматривается определение понятия «поисково-исследовательской деятельности», ее формы, методы и приемы, которые использовались в опыте работы Павлівской средней школы; определена ее роль и место в воспитании творческой личности, как в педагогической концепции В. Сухомлинского, так и в современном учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: поисково-исследовательская деятельность, формы, методы и приемы поисково-исследовательской деятельности, творческая личность, педагогическая концепция, учебно-воспитательный процесс, научное исследование, практическая деятельность.

У сучасних умовах постійних змін й трансформацій у суспільній та культурній сферах життя, формування ринку праці, появи нових професій, оновлення технологічної бази професійної діяльності, систему освіти

орієнтується на підготовку не просто грамотного фахівця-виконавця, але самостійної, всебічно розвиненої особистості, яка має навички творчого і мобільного мислення, швидко